

Література

1. *Макаренко А. С.* Педагогические сочинения: В 8-ми т. / Сост. М. Д.Виноградова, А. А.Фролов. – М.: Педагогика, 1983–1986.
2. Харківський міський державний архів. Ф.Р–4. – Оп.1. – Од.зб.85.
3. *Попова О. В.* Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. / О. В. Попова. – Харків: «ОВС», 2001. – 256 с.
4. *Попова Л. Д.* А. С. Макаренко в Харькове (методические рекомендации в помощь лектору) / Л. Д. Попова, В. В. Корнилов, А. Г. Видченко, Н. Н. Окса. – Харьков, 1983. – 38 с.
5. *Makarenko, Anton S.* Gesammelte Werke: Marburger Ausg. / hrsg.von Leonhard Froese ... Bd.1. Abt.1. Veröffentlichungen zu Lebzeiten. Veröffentlichungen: 1923bis 1931 / bearb. Von Siegfried Weitz und Gotz Hillig. – Ravensburg: Otto Maier, 1976. – 192 s.

ІНТЕГРАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ УЧНІВ

Ясінська Н.В.

Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
E-mail: yasakafedra@ukr.net

Ідея інтегрованого навчання не є нова в сучасній педагогічній науці. Вперше поняття «інтеграція» згадувалось ще у «Великій дидактиці» Я. Коменського (XVII ст.), який вважав, що «все, що знаходиться у взаємозв'язку, повинно викладатися у такому ж взаємозв'язку». Цю ідею продовжив Й.-Г. Песталоцці, який вперше розглядав інтеграцію як метод. Далі німецький вчений і педагог Герbart виділив основні етапи інтегрованого навчання (XVIII ст.): 1) ясність (зрозумілість); 2) асоціація; 3) система (інтеграція) — можливість самостійно скласти картину світу. У ХХ ст. проблему інтеграції розглядали К. Ушинський, В. Сухомлинський, Д. Ковалевський, Б. Юсов, Ш. Амонашвілі та ін. Нині ідея інтеграції знань є надзвичайно популярною в освіті. Її освоєння, як показує практика зарубіжних країн (Угорщина, Фінляндія, Німеччина), дає можливість формувати в учнів якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем мислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищення їх дієвості й систематичності.

У Філософському енциклопедичному словнику зазначено, що інтеграція — це сторона процесу розвитку, пов'язана з

об'єднанням у ціле раніше розрізнених частин і елементів. Процеси інтеграції можуть мати місце як у рамках уже існуючої системи (у цьому випадку вони ведуть до підвищення рівня її цілісності й організованості), так і у процесі виникнення нової системи з раніше не пов'язаних елементів. У ході інтеграційних процесів у системі збільшується об'єм та інтенсивність взаємозв'язків і взаємодії між елементами [5, с. 210].

На думку Н. Костюка, інтеграція — це процес взаємодії елементів із заданими властивостями, що супроводжується встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між цими елементами на основі достатньої підстави, в результаті якої формується інтегрований об'єкт (цілісна система) з якісно новими властивостями, в структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів [2]. С. Клепко наголошує, що інтеграція концептуально постає як механізм самоорганізації хаосу знань, як внесення порядку, єдності в розчленований світ знань з метою підвищення ефективності як здобування, так і застосування знання [1]. Інтеграцію в дидактиці С. Архангельський розумів як взаємозв'язок змісту, методів та форм навчання; Г. Батуріна — як цілісний навчально-виховний процес; Г. Федорець — як різноманітні зв'язки між структурними компонентами педагогічної системи. На думку американських дослідників, інтеграція в освіті — це організація процесу пізнання, за якою учні можуть використовувати знання та вміння, отримані в школі, в реальних життєвих ситуаціях.

Інтеграція — це об'єднання в єдине ціле раніше розрізнених частин та елементів системи на основі їх взаємозалежності і взаємодоповнюваності. Виникла інтеграція як явище фундаментальних наук на фоні своєї протилежності — диференціації. Вона заклала основи і необхідність інтеграції. Таким чином, інтеграція — це процес взаємодії, об'єднання, взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозближення, відновлення єдності двох або більше систем, результатом якого є утворення нової цілісної системи, яка набуває нових властивостей та взаємозв'язків між оновленими елементами системи.

Вченими встановлено, що показником розумового розвитку учня є перенесення знань з одного предмета в інший, який характеризує продуктивність пізнавальної діяльності. Перенесення полягає в міжпредметному узагальненні відомого і

*Розвиток інтегрованого навчання
в історії української та зарубіжної школи і педагогіки*

синтезуванням нового, узагальненого знання. Міжпредметні зв'язки у навчанні вносять елементи творчості в розумову діяльність учня, а також елементи репродукції та пошуку, які проявляються у пізнавальній діяльності. Методичними принципами об'єднання предметів є: 1) опора на знання з багатьох предметів; 2) взаємозв'язок у змісті окремих дисциплін; 3) зближення однорідних предметів; 4) розвиток загальних рис для ряду предметів.

Інтеграція змісту виступає засобом формування цілісного образу світу дитини, що виступає системою координат, за допомогою якої дитина усвідомлює своє істинне буття у світі. Адже за допомогою інтегрованих занять ми створюємо можливість вийти за межі самодостатньої функціональної ролі його окремих складових; формуємо якісно нові знання, що характеризуються вищим рівнем осмислення, динамічністю застосування в нових ситуаціях, підвищенням їх дієвості й системності. Інтеграція предметів дає змогу дитині сприймати предмети і явища цілісно, різнобічно, системно та емоційно.

Застосування інтегрованого навчання сприяє розвитку наукового стилю мислення, дає можливість широкого застосування природничо-наукового методу пізнання, формує у дитини загальне розуміння географії, біології, фізики, математики, хімії, природознавства, екології дає надпредметні знання, вміння і навички. В основі інтегрованих уроків лежить гуманістична спрямованість. Це означає, що знання набувають характеру особистісно важливих, близьких кожному учневі. Стирається знеособленість знань, на перший план виходить соціальна важливість навчального матеріалу. Це спрямовує вчителя на пошук яскравих, живих прикладів, на адаптацію до актуальних інтересів учнів, на особисту значимість матеріалу для дитини.

Структурування змісту освіти за рівнями відповідно до методології наукового пізнання дозволяє здійснити інтеграцію змісту навчального матеріалу всіх шкільних предметів, скоротити обсяг інформації, пропонованої учням; здійснити систематизацію досліджуваного навчального матеріалу; створити у дітей більш повне уявлення про цілісну природничу картину світу [3].

Цілеспрямовані та змістовні інтегровані заняття встановлюють міцні зв'язки між навчальними предметами, вносять новизну в систему навчання, допомагають учням

зрозуміти важливість вивчення основ наук як єдиної системи знань. Інтегровані уроки роблять навчальний процес посправжньому цікавим, а їх проведення — необхідним для цілісного сприйняття світу та осмислення явищ навколишньої дійсності дитиною [4]. Якщо в процесі навчання учні слабо сприймають предметний матеріал чи не розуміють його, бо у них ще недостатньо розвинене системне мислення, якщо процес формування цілісних знань є утрудненим, що пов'язано з неналежним рівнем усвідомлення суттєвих та несуттєвих ознак об'єкта вивчення, то запропонована інтегральна технологія навчання сприятиме їх вирішенню, але за умови: якщо вчитель готовий до її застосування [3].

Практична реалізація ідеї інтегрованого навчання сприятиме розвитку образного, емоційно ціннісного ставлення учнів до навчання, бо вони краще розумітимуть навчальний матеріал на міжпредметній основі, що є запорукою успішного формування не тільки предметних компетентностей учнів, але й ключових, зокрема, вміння вчитися. Отже, інтегрування є якісно відмінним способом структурування, презентації та засвоєння програмового змісту, що уможливорює системний виклад знань у нових органічних взаємозв'язках.

Література

1. Клепко С. Ф. Інтегративна освіта і поліморфізм знання / С. Ф. Клепко. – Київ–Полтава–Харків : ПОППОП, 1998. – 360 с.
2. Левківська К. В. Теоретичні основи інтеграційних процесів в освіті [Електронний ресурс] / К. В. Левківська. – Режим доступу : http://eprints.zu.edu.ua/4685/1/vip_54_40.pdf
3. Мариновська О. Я. Розвивальні можливості інтегрованого уроку / О. Я. Мариновська // Психолого-педагогічні та методичні проблеми розвивального навчання : матер. Всеукр. наук.-практ. конф., 12–13 листоп. 1998 р., Івано-Франківськ / за ред. Б. Скоморовського. – Івано-Франківськ, 1998. – С. 159–163.
4. Мариновська О. Моделювання навчальних занять на інтегрованій основі / О. Мариновська, Г. Бабійчук. – Івано-Франківськ, 2002. – 136 с.
5. Философский энциклопедический словарь / За ред. Л.Ф. Ильчева. – М. : Сов. энцикл., 1983. – 840 с.